

POLICY BRIEF

АНАЛИЗ НА БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО СПРЯМО ДИРЕКТИВА (ЕС) 2024/1385 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА ОТ 14 МАЙ 2024 ГОДИНА ОТНОСНО БОРБАТА С НАСИЛИЕТО НАД ЖЕНИ И ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

КРАТКО РЕЗЮМЕ

България е изправена пред сериозни предизвикателства при транспонирането на Директива (ЕС) 2024/1385 относно борбата с насилието над жени и домашното насилие, което води до съществени пропуски в защитата на жените и жертвите на домашно насилие.

Анализът на Българска платформа към Европейското женско лоби показва, че въпреки частичния напредък, националната правна рамка остава фрагментирана, непоследователна и в ключови аспекти несъответстваща на изискванията на директивата.

Основните дефицити включват:

- липса на ключови дефиниции (напр. „насилие над жени“, „жертва“);
- непълна криминализация на форми на насилие (вкл. кибернасилие);
- недостатъчни механизми за защита и подкрепа на жертвите;
- слаба институционална координация и липса на проактивен подход.

Тези пропуски водят до реален риск за живота и сигурността на жертвите.

Необходими са спешни законодателни и институционални мерки, включително въвеждане на липсващи дефиниции, криминализиране на нови форми на насилие, гарантиране на достъп до правосъдие и създаване на ефективни механизми за защита.

Контекст

През 2024 г. Европейският съюз прие Директива (ЕС) 2024/1385 относно борбата с насилието над жени и домашното насилие - първия всеобхватен законодателен акт, насочен към борба с насилието над жени и домашното насилие.

Държавите членки разполагат със срок до юни 2027 г. за транспонирането ѝ.

За България този процес е особено предизвикателен поради:

- липсата на цялостна правна рамка (вкл. нератифицирането на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие);
- политическата нестабилност в страната;
- ограничената институционална чувствителност към насилието, основано на пола.

В този контекст Българска платформа към Европейското женско лоби разработи експертен анализ, който идентифицира ключовите пропуски и предлага конкретни решения.

Ключови пропуски в българското законодателство

Въпреки наличието на законодателна рамка (НПК, ЗЗДН, ЗСУ, НК и др.), България не осигурява пълно съответствие с изискванията на европейските стандарти за защита на жертвите на насилие, включително по отношение на поверителност, институционална координация, достъп до подкрепа и специализирани услуги.

- *Липса на основни дефиниции, които водят до неефективна политика*

Българското законодателство не съдържа единна и ясна дефиниция за „насилие над жени“, както и напълно съответстващи определения за „жертва“ и „зависимо лице“.

Това води до непоследователно прилагане на закона, ограничен обхват на защита и затруднения при разследване и доказване.

- *Непълна защита на личния живот на жертвите*

Поверителността е частично уредена и не се гарантира във всички етапи на наказателното производство, което излага жертвите на риск от разкриване на самоличността и вторична виктимизация.

- *Непълна криминализация на форми на насилие*

Ключови форми на насилие не са изрично криминализирани или са недостатъчно уредени, вкл. генитално осакатяване на жени, споделяне на интимни и манипулирани материали без съгласие, киберпреследване и кибертормоз.

Липсата на такава уредба създава правни празноти, ограничени възможности за наказателно преследване, усещане за безнаказаност от страна на извършителя и безпомощност у жертвата.

- *Кибернасилието остава подценено и фрагментирано регулирано*

У нас съществуващата правна рамка не отразява спецификите на дигиталното насилие, не отчита психическите и социалните вреди и не предвижда адекватни механизми за разследване.

Липсват ясни дефиниции, процедури и срокове за премахване на незаконно съдържание, както и гаранции за съхраняване на доказателства и информиране на жертвите.

Въпреки че директивата разглежда кибернасилието като „модерно домашно насилие“, българското законодателство сериозно изоставя в тази област.

- *Недостатъчна защита и подкрепа за жертвите*

В сферата на защитата и подкрепа на жертвите са налице механизми, но в тях липсват важни елементи, които да осигурят ефективна подкрепа и защита. Сред тях са липсата на проактивно свързване с жертвите от страна на институциите, ограниченият достъп до правна помощ, липсата на задължителна индивидуална оценка на риска, както и липсата на ефективна междуинституционална координация.

- *Ограничен достъп до ефективно обезщетение*

Съществуват общи механизми за обезщетение, но липсва изрично признаване на вредите от насилие над жени и домашно насилие в законодателството.

- *Недостатъчна и фрагментирана система за подкрепа*

В страната ни няма достатъчно кризисни центрове и услуги; липсва т.нар. модел „едно гише“; жертвите имат доста ограничен достъп до съдебно-медицински услуги. Не на последно място липсва устойчиво финансиране за услугите за жертви, както и дългосрочна подкрепа.

- *Липса на специализирани услуги за сексуално и онлайн насилие*

Няма ясно регламентирани, достъпни и денонощни услуги, нито задължителни медицински и психологически протоколи за работа с жертви на сексуално насилие.

- *Ограничена институционална координация и капацитет*

Съществуващите органи имат частични правомощия, ограничен обхват и липса на системен мониторинг, обмен на данни и координация, включително на европейско ниво.

В резултат, жертвите често остават сами в търсенето на защита в една сложна и доста фрагментирана система.

- *Слабости в разследването и прилагането на законодателството*

Сред тях могат да бъдат изброени липсата на задължение за служебно разследване във всички случаи; липса на специализация на органите; липса на механизми за събиране на електронни доказателства; липса на системен подход при сексуално насилие.

- *Липса на единни насоки и стандарти за институциите*

Съществуват отделни разпоредби, но липсват: единни оперативни насоки за полиция и прокуратура; задължително обучение и травма-информиран подход; системни мерки за превенция на вторична виктимизация (извън случаите с деца). Това води до вторична виктимизация и ниска ефективност на правосъдието.

Тези липси имат директни последици за жертвите, за институциите, за всички български граждани.

По отношение на жертвите, те водят до по-ниско ниво на защита, риск от повторно насилие и ограничен достъп до правосъдие.

Институциите са поставени в ситуация на фрагментация и неефективност, която води до липса на доверие от страна на гражданите.

Не на последно място, при непълно транспониране на директивата България е в риск от наказателна процедура от страна на Европейската комисия.



Заклучение

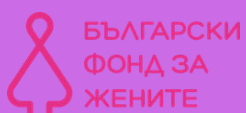
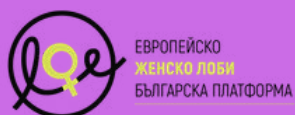
Транспонирането на директивата не е техническо задължение, а въпрос на защита на основни права.

Всяко забавяне означава продължаващ риск за живота и достойнството на жените.

Необходим е ясен политически ангажимент, координирани действия и измерими резултати. Липсата на такива следва да се разглежда като политическа безотговорност.

Анализът е извършен с финансовата подкрепа на Български фонд за жените и Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения са единствено на автора(ите) и не отразяват непременно тези на БФЖ, ЕС, Генерална дирекция „Правосъдие и потребители“ на Европейската комисия или на ЕК. Нито БФЖ, нито ЕС, нито ЕК и нейните структури могат да бъдат държани отговорни за тях.

www.womenlobbybulgaria.org



Финансирано от
Европейския съюз